ఐదుమాసముల యిరువది దినములు

కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ

ఎటుచూచిన సుకుమారము, నాగరికత ద్యోతకమగుచుండెడిది గోపాలరావునందు. సన్నని గోరంచు ధోవతులు, మెత్తనిపట్టు చొక్కాయిలు, పాము కుబుసములాగు మిసమిసలాడే జరీఖండువాలు తప్ప అతడు వేఱొక వస్త్రమే వాడియెఱుగడు. ఎప్పుడును పాపిట చెఱుగని క్రాపింగు, పాలిష్ మాయని బూడ్సులు, నల్లని ఫ్రేములో అమర్చిన గుండ్రని కంటియద్దములు, రిష్టువాచీ గలిగి తాను జన్మించిన యున్నతకుటుంబమునకును, తాను చదివెడి యున్నతవిద్యకును తగిన ఆకారమును, వర్తనమును కలిగి యుండేవాడతడు. ఇంత నాగరికతగా నుండునని వర్ణించుటచే అతడు వట్టిషోకులరాయడని పాఠకులు భ్రమకు లోనగుదురేమో? వినయకారుణ్యాది గుణవిశేషములు అతనికి పెట్టని సొమ్ములు. సుప్రసన్నమైన అతని ఆననము సౌమ్యతకు కుదురు. మాతృదేశమనిన అతనికి పరమభక్తి. ఎవనికి దేశముపై ప్రేమయున్నదో వాడు దేశ హితైక కార్యములందు పాల్గొన కెట్లుండగలడు? మహాత్ముడు సత్యాగ్రహము నారంభించి దేశీయులనెల్లర రండురండని ఆహ్వానించినపుడు ఆయన ఆహ్వానము నందుకొనిన విద్యార్థి గణములో గోపాలరావు ఒకడు. అతడు వరించిన కార్యక్షేత్రము విదేశవస్త్ర బహిష్కారము.

2

రుక్మిణి పురిటి నిమిత్తము ఏడుమాసముల క్రిందట పుట్టినింటి కేగినది. కొమారుడు కలిగినాడు. పిల్లవానికి అయిదవమాసము వచ్చినది. బారసాల చేసికొని భార్యను, బిడ్డను తీసికొని వెళ్లవలసినదని మామగారు మూడవనెలను, అయిదవనెలను గూడ జాబులు వ్రాసినాడు గోపాలరావునకు. సత్యాగ్రహోద్యమములో మునిగితేలుచున్న గోపాలు డాయుత్తరములకు జబాబియ్యలేదు. పోలేదు. రుక్మిణికి అత్తవారింటి కేగవలయుననెడి ఆతురత అధికముగా నుండుట గమనించి తలిదండ్రులు బిడ్డసారెపెట్టి రుక్మిణిని అత్తవారింటి కంపినారు. తాను పుత్రవతియైనది. ఆ సమయముననే తన భర్త ఎం.ఏ. పరీక్షయందుత్తీర్ణుడైనాడను సమాచారము వినినది. భార్యాభర్తలు మనసు కలిసినవారు. ఎలప్రాయముననున్నవారు. ఎన్ని ముచ్చటలుండును? తమ సుఖమయ సంభాషణలచే అధమమొక వారము దినములైనను విరామముండదని రుక్మిణి మదిలోని అభిప్రాయము. రైలులో పయనించి నంతసేపు తమ ప్రసంగము లెట్టివిగా నుండునో ఊహించి మురియుచు, తనువుకంటె ముందుగా పెనిమిటి సన్నిధికి పరువులు పెట్టుచున్న చిత్తము యొక్క ఉరవడికి నవ్వుకొనుచు, జబాబు వ్రాయనందులకు బాగుగా నిష్ఠురములాడవలయును,

పరీక్ష ప్యాసైనందుకు బాగుగా అభినందించవలయును, బారసాలకు రానందులకు బాగుగా నెగతాళి చేయవలయును అని యేవేవో జాగ్రత్స్వప్నములు, ఆకాశ హర్మ్యములు నిర్మించుకొనుచు వచ్చినది. స్టేషను వద్దనే తనభర్త ముఖారవిందము తప్పక నయనపర్వమొనర్చునని ఆమె దృఢనిశ్చయము. రైలు దిగగనే ప్లాటుఫారమంతయు కలయచూసినది. ఆమె హృదయాకాశమున చిఱుమబ్బులు• ఆవరించినవి.

3

ఆనాడు విదేశవస్త్ర దుకాణముల వద్ద తీవ్రముగా పికెటింగు జరుపుటచే అలసిసొలసి మధ్యాహ్నము పదిరెండు గంటలకు ఇంటికి వచ్చినాడు గోపాలరావు. భార్యరాకను పనితొందరలచే మఱచిపోయిన గోపాలరావు భార్యను చూచి 'అవును, యీదినము వస్తానని వ్రాసినారుగాదూ?' అని జ్ఞాపకము తెచ్చుకొనినాడు. ఉత్తరము వ్రాయకపోయిననేమి, రైలువద్దకు రాకపోయిననేమి తన్ను చూచినప్పుడు ఉల్లాసముగా భాషింపడనునది రుక్మిణి ఊహింపని ఆపద. అప్పుడు రుక్మిణి ధరించియున్న చీర ఆర్టుసిల్కు, రెవిక గ్లాస్గోమల్లు. ఆమె కొమారునకు తొడిగినదిగూడ విదేశపు దువ్వలువే. గోపాలరావు కన్నులలో కోపము, అసహ్యము నృత్యము సల్పినవి. మధుర మందహాసము లేదు. మనోజ్ఞ భాషణములు లేవు. అడావిడిగా నాల్గుమెదుకులు నోటవేసికొని వెళ్లిపోయినాడు.

మగని వర్తనము రుక్మిణికి పిడుగు అడచినట్లైనది. పచ్చజామిపండువలె మిసమిసలాడుచు, నవ్వుచు, కేకిసలు కొట్టుచు, ఉఃఆ అంటూ నల్లని ముంగురులు ముఖముపై క్రమ్ముచుండ చూచినవారినెల్ల ముద్దుల విందులకు పిలిచే పాలబుగ్గలతో నొప్పుచున్న కుమారుని క్రిందికి దింపకుండా యెత్తుకొనుననుకున్న పెనిమిటి చూపిన ఉదాసీనమునకు కారణము ఆమెకు తెలియలేదు. వేషమే మాఱినది. భాషే మాఱినది. మనిషే మాఱినాడు. ఈ పరిణామమునకు కారణమేమిటో రాత్రికి తప్పకుండా తెలిసికొనవలయును. అస్తమయము కొఱకు సూర్యుని వంక చూచుచున్నది రుక్మిణి. ఆనాడు ఆమె అన్నమును మునిపంట కొఱికినది. కూర్కు అసలే యెఱుగదు. తల్లియొక్క కళవళపాటుకు ఫలితముగా పిల్లవాడా దినమంతయు పోరు పెట్టి యేడ్చుచునే యున్నాడు.

4

రాత్రి పదిగంటలకు గోపాలరావు ఇంటికి వచ్చి చొక్కా విప్పుచున్నాడు. పోలీసు సబుయిన్స్పెక్టరు వచ్చి "గోపాలరావుగారూ!" అన్నాడు. వెంటనే గోపాలరావు "ఎవరు" అనుచు వాకిలిలోనికి వచ్చినాడు. "గోపాలరావుగారు తమరేనా?" అని వారంటు ఉత్తరువు జారీచేసినాడు యిన్స్పెక్టరు. గోపాలరావు నిశ్చలుడై నిలువబడినాడు. అతని ముఖసీమపై ఎట్టి వికారమును కనుపించలేదు.

"ఒకగంట టైమిస్తారా?" అన్నాడు యిన్స్పెక్టరుతో. 'వీలుకాదు.' - 'భోజనము చేసియైన రావచ్చునా?' - 'ఉత్తరువు లేదు.' - 'సరె, రెడీ' అని యిన్స్పెక్టరు వెంట నడిచినాడు గోపాలరావు.

5

ఓపికగల మేజస్ట్రీటు ఆ రాత్రివేళగూడ కోర్టులోనే కూర్చున్నాడు. జీతము మామూలేకాని న్యాయాధికారులకప్పుడు పనిమాత్రము డబుల్. పట్టుదలగల ప్రచారకుల నెంత త్వరగా ఊరినుండి తరిమివేసినంత హాయిగా నిద్రపోవచ్చునని అధికారుల ఊహ. గోపాలరావు యిన్స్పెక్టరులు ముందూ, వారివెనుక నిరువురు రక్షకభటులూ. మేజస్ట్రీటు గోపాలరావును చూచి 'ఏమయ్యా! విదేశ వస్త్రములు ధరింపరాదని ప్రజలలో తీవ్రప్రబోధము గావించుచున్నావట గదా?'

'అవును.'

'విదేశ వస్త్రములు దహించివేయమన్నావుటగాదూ?'

'నిజమే.'

'విదేశ వస్త్రపు దుకాణముల వద్ద గుంపులు చేర్చి విదేశ వస్త్రములు కొనవద్దని ప్రజలను బాధించుచుంటివట గాదూ?'

'బాధించుటలేదు. బ్రతిమలాడుటే.'

'అయితే నీవు నేరస్తుడవే.'

'మీ దృష్టిలో.'

'డిఫెన్సు పెట్టుకుంటావా?'

'ఊహూఁ.'

'అపాల్జీ?'

గోపాలరావులోని శౌర్యరసమును వెలికిచిమ్ముచున్నట్లుగా అయిపోయినవి దృక్కులు. మేఘగంభీరమైన నినదంతో అన్నాడు : "సత్యాగ్రహవీరుల నిఘంటువు నుండి డిఫెన్సు, అపాల్జీ అనే పదములు తుడిచివేయబడినవి."

మేజస్ట్రీటు చకితుడైనాడు. మాట తడబడింది. "దృష్ట్వాహిత్వాం ప్రవ్యథితాంత రాత్మాధృతింనవిందామిశమంచవిష్ణో" అని అర్జునుడు కృష్ణుని విశ్వరూపమును చూచి భయార్తుడై వలవలలాడిన చందమున నించుకసేపు లోలోన కొట్టుకాడినది అతని అంతరాత్మ. అయినను కర్తవ్యము తప్పదు. బిడియముతో, భయముతో గద్గద కంఠుఁడై ఆఱునెలలు కఠినశిక్ష, సి. క్లాసు అన్నాడు మేజస్ట్రీటు.

'వందనములు' అన్నాడు గోపాలరావు.

6

రుక్మిణికి ఇల్లు అరణ్యమైపోయినది. ఎనిమిది నెలలక్రితము పుట్టినింటికేగి ఆదినమే వచ్చినది రుక్మిణి. కొడుకును చూపలేదు, మాటలు మాటాడలేదు, నవ్వులు నవ్వలేదు. హాస్యము లాడలేదు, తన హృదయమాతనికి తెలుపలేదు, అతని హృదయము తాను తెలిసికొనలేదు. హా! ఎట్టియుత్కంఠకెట్టి విఘాతము? పెనిమిటి శిక్షావర్తమానము విని పిడుగడచినట్లు నేలగూలిపోయినది రుక్మిణి.

"ఎండకోర్చలేడు, ఆకలికోర్చలేడు, కష్టమైన పని చేయలేడు, గరగర నేతితో వేగిన

కూరలుగాని పనికిరావు. మెత్తనిపక్క పైగాని మేనువాల్చడు. బజారునుండి ఒక్క వస్తువు తేరా బాబూ! అంటే అభిమానము, సిగ్గు. ఇటువంటివాడివే, నా తండ్రీ! ఈ ఆఱునెలలు ఆ చెఱలో ఎట్లుగడపి వస్తావురా? మా కన్నులెప్పుడు చల్లబఱుస్తావురా?" అని తల్లిదండ్రులు గోల. అన్నాలులేవు, నీళ్లులేవు. మిన్నువిరిగి మీదబడ్డట్టయినది ఆ సంసారస్థితి.

7

రుక్మిణి సిరిగలయింట బుట్టినది. ఆమె తండ్రి గొప్ప ఉన్నతోద్యోగి. కాన స్వార్థప్రేరితమైన రాజభక్తి వారి చిత్తములకు పెట్టనికోట. బహిర్ప్రపంచములోని వ్యవహారములు వారి చెవికి చేరవు. పేదసాదల కష్టనిష్ఠురములు, విదేశ వస్తువులవలని యనర్థకములు, పరాధీన భారతదేశపు అగచాట్లు వారెప్పుడును వినిన సంగతులు కావు. ఇంటిలోని ఆడవారు నల్గురు ఒకచో కూర్చుండినచో వారి ప్రసంగ విషయములు చీరలు, నగలు, కాకపోతే పిండివంటలు, వేపుడుకూరలు, కాఫీలు, టీలు. ఇట్టి భోగప్రపంచములో పుట్టిపెరిగినదగుటచేత రుక్మిణి జ్ఞానముగూడ వీనికి మించలేదు. సత్యాగ్రహోద్యమముచే దేశమట్టుడికినట్లుడికి పోవుచున్నను వానిని గుఱించి ఆమె కొంచెము గూడ విచారించి యుండలేదు. నేడు తనదేశము నందు తయారైన వస్త్రములను దానుధరించి యితరులనుగూడ ధరింపుడని ప్రబోధించినందులకు తన మగనికి దొంగలకు, దోపిడిగాండ్రకు, హంతకులకు వేసినట్లు కఠినశిక్ష వేసినారని విని రుక్మిణి ఆశ్చర్యచకితురాలై పోయినది.

"ఏమి? మనదేశపుగుడ్డ మనము కట్టుకొనుటగూడ తప్పేనా? నేడిదైనది. రేపు మీకుగావలసిన ఆహార పదార్థములను మేమే పచనము చేసి పంపెదముగాని మీరు తయారుచేసికొనరాదనినచో మన ప్రొయ్యిలు తవ్వివేసికొనవలసినదేనా ? ఎంత అధమపు బ్రదుకు. నా పెనిమిటి నాతో మాట్లాడలేదని యెంతో వేదన పడితిని. కాని కారణము తెలిసికొనలేకపోతిని. నేను, పిల్లవాడు ధరించియున్న విదేశవస్త్రములే వారికి అసహ్యకారణమై యుండవలయును. విదేశ వస్త్రములలో నైసూ, నాజూకూ ఉన్నదనుకొనుచుంటిమిగాని వానిలో ఇంత పరాధీనతయున్నదని గమనించలేదు. " ఛీ! నాపతికి అప్రియములగుటయేగాక శిక్షాహేతువులైన ఈ విదేశవస్త్రములు నాకేల?" అని యోచించి తక్షణమే రుక్మిణి తన చీనిచీనాంబరములకు సెలవొసంగినది. ఆమె ఇప్పుడు ఖద్దరు వస్త్రధారిణి. ఏ హార్మోనియము వాయిద్యమో, ఫీడేలు వాయిద్యమో వినబడుచుండెడిది రుక్మిణి మేడమీదగదిలో మునుపు. ఇప్పుడు ఎల్లవేళల రాట్నపునినదము.

8

కాలచక్రము గిఱ్ఱున దిరిగిపోవుచున్నది. గోపాలరావు బళ్లారి జెయిలులో శిక్షననుభవించుచున్నాడు. జెయిలు భోజనము సరిపడలేదనియు, చాలచిక్కిపోయినాడనియు, జిగట విరేచనములు పట్టుకొనినవనియు, ప్రదేశము మార్చినారనియు, యేవేవో వార్తలు వచ్చుచున్నవిగాని తండ్రి, మామగార్ల బలవంతముచే గోపాలరావు క్షమాపణ యిచ్చివచ్చునను వార్తను మాత్రము కలలోని వార్త చేసినాడు గోపాలరావు. రుక్మిణికి వేరుపనిలేదు. ఆమె చిత్తము పెనిమిటిమీద, చేయి రాటముమీద. గోపాలరావు జైలుకువెళ్లి దాదాపు అయిదు మాసములైనది. ఈ అయిదునెలలలో ఆమె పెనిమిటి కొఱకొక ఉత్తరీయముల జతను, ధోవతుల జతను, ఒక

చొక్కాతానును తన సొంతదారముతో నేయించియుంచినది. అల్లుడు చెఱసాల ప్రవేశము వినినంతనే తండ్రి వచ్చి "అమ్మాయి! ఇకనీవు ఇక్కడెందుకు? అతను వచ్చినదాకా మన యింట్లోనే ఉందుగానిరా" అని రుక్మిణిని పిలిచినాడు. రుక్మిణి జబాబు చెప్పలేదు. చెక్కిళ్లపై దిగజారిన కన్నీళ్లను గోటికొనలతో చిమ్ముకొని, పైటచెఱగుతో తడి తుడిచికొనినది. తండ్రి మరల ఆ ప్రస్తావన చేయలేదు.

9

సంక్రాంతి పండుగ వచ్చినది, వెళ్లినది. కాని మువ్వంతుయిండ్లలో ఆయేడు పండువు లేదు. ఇంటింట తండ్రియో, కొమరుడో, తోడబుట్టినవాడో, అల్లుడో ఎవరో ఒకరు చెఱసాలక్లేశ మనుభవించుచున్నప్పుడు పండుగుపై ప్రేమయెవరికి?

రుక్మిణి అత్తవారింట యెన్నివత్సరములనుండియో సావిత్రీగౌరిని ప్రతిష్ఠించుట వాడుక. "నీకిష్టమైతే ఈయేడుగూడ అమ్మవారిని పెటి నోమునోచుకో అమ్మా! అమ్మవారి నోము మానుకోడమెందుకూ?" అన్నది వాళ్లత్తగారు రుక్మిణితో. భర్తకు శుభముల గూర్చజేయు నావ్రతమును జరుపుటకు రుక్మిణికి గూడ కుతూహలము గలిగినది. కాని సావిత్రీగౌరీ వ్రతము ఒక్కరు చేయునది కాదుగదా. చాలమంది కలిసి నోచుకొనవలెను. తమయింట సావిత్రీ గౌరిని పెట్టితిమని తెలిసినచో ఈయేడుగూడ పెక్కుమంది యువతులు వచ్చి నోచుకొనెదరని ఆమె కెఱుకయే. అయితే వారు తొల్లిటివలె విదేశవస్త్రముల ధరించివచ్చి నోము నోచుకొనినచో తాను పతికి హితమైన వ్రతము జరిపినదెట్లగును? రుక్మిణికి గల్గిన ఈ సందియము నిట్లు పూరించినది. "ఈ వత్సరము మాయింట నోము నోచుకొనువారు ఖద్దరు వస్త్రములు ధరించియే నోచుకొనవలయును" అని నోమునోచుకొన నెంచువారికి కబురంపినది. ఈనియమమునకు బద్ధులు కాలేకపోవుటచే రుక్మిణియింట నోమునోచుకొనువారు కొద్దిమందియైనారు. రుక్మిణి నిరుత్సాహము జెందలేదు. ఆ కొద్దిమందితోనే సావిత్రీగౌరీవ్రత మారంభించినది.

10

సావిత్రీ గౌరినిపెట్టి నాటికి ఎనిమిది దినములు. సావిత్రీ పూజాతత్పరలగు నారీరత్నములతో సావడి కలకలలాడి పోవుచున్నది. తెల్లవారితే తొమ్మిది దినములు. వ్రతము ముగియును. దేవికుద్వాసము చెప్పబడును. కాన ఆ యెనిమిదవనాటి రాత్రి సావిత్రీదేవి యొక్క యుజ్వలరూపము దర్శనీయము. కడపటి దినమగుటచే ఆ దినము నోమునోచుకొనెడివారేగాక చూడవచ్చిన పేరంటాండ్రు గూడ గుంపులుగుంపులే. వారము దినముల నుండి ప్రాతస్సంధ్యల సల్పిన పూజలచే నాడు దేవీరూపము పసుపుకుంకుమముల కుప్ప, పుష్పాక్షతల రాసి. ఆమె చుట్టు భక్త్యుత్సాహములతో వినమ్రలై దేవినర్చించు తొయ్యలులు. ఎక్కడజూచిన దీపములు! ఎక్కడజూచిన పిండిముగ్గులు! ఎక్కడజూచిన పసుపుకుంకుమలు! ఎక్కడజూచిన గంధాక్షతలు! ఎక్కడజూచిన అగరుధూమములు! ఎక్కడజూచిన పుష్పములు! ఎక్కడజూచిన కర్పూరనీరాజనములు! ఎక్కడజూచిన నివేద్యపదార్థములు! అహో! ఆరాత్రివేళ, ఆ దీపముల సన్నిధిని, ఆ దేవీమూర్తి యెదుట శుద్ధఖద్దరు వస్త్రధారిణులై నిశ్చలదీక్షతో దేవినర్చించుచున్న యామానవతీమానసములలో ఎట్టిభావములు, ఎట్టి ఆకాంక్షలు, ఎట్టి సంకల్పములు ఉద్భూతమై దేవికి నివేదింపబడుచున్నవో యెవరికెఱుక?

11

నాటికి గోపాలరావు ఖైదుకువెళ్లి అయిదునెలల ఇరువదిదినములు. తక్కిన పదిదినములు వ్రేళ్లపై లెక్కించుచున్నది రుక్మిణి. కాని గోపాలరావు తన సత్ప్రవర్తనచే శిక్షాకాలములో పదిరెండు దినములు ముందుగనే విడుదలయై వచ్చునని ఆమెకేమి తెలియును ? రాత్రి యెనిమిది గంటలకు పడమటి నుండి వచ్చు బండి వచ్చినది. వెళ్లినది. వెళ్లుచు కూతగూడ బెట్టినది. ఎవరును వినలేదు. తమ సావిత్రీపూజా సంరంభములో ఆయువతుల కీ రైలురాకపోక లేమియెఱుక?

రైలు వచ్చి వెళ్లిన ఇరువది నిముసములకు ఇంటి నిండ క్రిక్కిరిసియున్న నారీమణులలో 'గోపాలరావుగారు వచ్చినారు, గోపాలరావుగారు వచ్చినారు' అని ఒక చిన్నకలకలము పుట్టి రుక్మిణి చెవికెక్కినది. ఎక్కుటయేతడవు. ఇక ఆమె మోదవారాశికి పారమెక్కడ? దేవికై కూర్చిన కుసుమమాలలు ఒరులకై వినియోగింపవచ్చునా అను ఆలోచనయేదీ? ఆమెదృష్టిలో పతియు దైవమే. దేవికి సమర్పించుటకై కూర్చియుంచిన కుసుమమాలికను కరములగైకొని యొక్క యుదుటున పతి సందర్శనమున కేగినది రుక్మిణి. చేతనున్న పుష్పమాలను చేతికందించునో, కంఠసీమనలంకరించునో, చరణయుగళిపై సమర్పించునో - రుక్మిణి మనస్సంకల్పమప్పు డెబ్బంగినున్నదోకాని కుసుమమాలికా కీలితకరాబ్జయై మహోత్కంఠతో నేతెంచు రుక్మిణి నల్లంతనే చూచినాడు గోపాలరావు. తనువు కృశించినది. జవము సడలిపోయినది. మాఱురూపుపడిపోయినాడు. కాని యుజ్జ్వలములైన ఆ నేత్రములలో దీపించు ఆ దేశభక్తికి తఱుగుబఱుగులులేవు. 'రుక్మిణీ! ఆ పూలదండ సీమనూలుతో గట్టినదేమో, నేను ముట్టను' అన్నాడు గోపాలరావు. ఆనిశిత శరాపాతము వంటి వాక్యప్రయోగమున కుపహతినొంది నేల గూలుటకు రుక్మిణి మునుపటి రుక్మిణియా? కాదు. ఆ యోధపత్ని ఇట్లు ధీరతతో జబాబిచ్చినది : "సీమనూలు నాచేతినుండి తొలగి అయిదుమాసముల యిరువది దినములు."

✸

గృహలక్ష్మి మాసపత్రిక, నవంబరు 1931.